

Маріупольський державний університет
Кафедра філософії та соціології

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
Б. В. Слющинський
«27» серпня 2020 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

НДЗП 1.1.8. Філософія

Освітньо-професійна програма _____ Соціологія _____

спеціальність _____ 054 Соціологія _____

факультет _____ Історичний _____

2020-2021 навчальний рік

Робоча програма з навчальної дисципліни «Соціологічна думка в Україні»
для студентів ОПП «Соціологія»
спеціальності 054 Соціологія

Розробники:

Лисак В. Ф, д.і.н., професор кафедри філософії та соціології

Іванець Т. М., к.п.н., старший викладач кафедри філософії та соціології

Робочу програма затверджена на засіданні кафедри філософії та соціології

Протокол від «27» серпня 2020 року № 1

Завідувач кафедри філософії та соціології

(підпис)

Б. В. Слюцинський

© Гидима І. П., 2020 рік

© МДУ, 2020 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів 3	Галузь знань: 05 «Соціальні і поведінкові науки»	Обов'язкова	
Загальна кількість годин - 90	Спеціальність 054 Соціологія	Навчальний рік	
		2-й	2-й
		Семестр	
		2-й	2-й
Змістових модулів – 2	<i>Рівень вищої освіти</i> перший (бакалаврський)	Лекції	
		20 год.	8 год.
		Практичні, семінарські	
		10 год.	4 год.
		Самостійна робота	
		90 год.	108 год.
		Вид контролю - іспит	

Примітка:

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить (%):

для денної форми навчання – 30/60 (33/67%)

для заочної форми навчання – 12/78 (13/87%)

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: поглиблення і систематизація знань з дисциплін гуманітарної підготовки, формування наукового світогляду, філософської культури мислення та пізнання, формування стійкого світогляду, правильного сприйняття сучасних проблем розвитку суспільства, людського буття, духовної культури.

Завдання: формування навичок науково-філософського аналізу, духовного самовдосконалення, свідоме застосування в професійній діяльності філософської методології і знань, виховання творчої особистості, яка має високий рівень культури, громадянську відповідальність, національну гідність, патріотизм, виховання активної життєвої позиції.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати: предмет, джерела виникнення, функції та призначення філософії; форми і види світогляду, розуміти розбіжності світобачення і світорозуміння; основні галузі філософського знання; основні етапи історії розвитку філософської думки, значення і сенс основних досягнень кожної філософської епохи; видатних мислителів кожної філософської епохи; основні форми буття; сутність діалектики: людський критерій розвитку, принципи, категорії, закони; походження, форми, структуру, функції свідомості; зміст філософського вчення про пізнання, істину; основні наукові методи пізнавальної і практичної діяльності; основні положення філософської концепції суспільства; основні положення філософської концепції людини, співвідношення понять «людина – індивід – особа – особистість – індивідуальність»; зміст проблеми відчуження та самореалізації особистості в суспільстві та шляхи вирішення цих проблем; основні положення філософської проблеми цінностей в житті людини і суспільства; формаційний та цивілізаційний підходи в трактуванні історичного суспільного розвитку, рушійні сили суспільного розвитку, роль насильства і особистості в суспільному розвитку.

вміти: розрізняти специфіку світобачення і світорозуміння кожної культурно-історичної епохи, бачити та логічно пояснювати внутрішні зв'язки між основними напрямками філософії; давати наукову характеристику філософським вченням видатних мислителів минулого і сучасності; порівнювати, пояснювати, аналізувати, критично оцінювати духовні явища, орієнтуватися в багатому світі духовної культури; користуватися науковою термінологією; самостійно працювати з додатковою літературою, складати конспект, тези, готувати реферати, доповіді, брати участь у дискусіях, семінарах; аргументовано відстоювати власні погляди на ту чи іншу проблему, толерантно ставитися до протилежних думок; на основі провідних ідей мислителів створювати програми власного фізичного і духовного вдосконалення; застосовувати отримані знання при вирішенні професійних завдань та в особистому житті; логічно, науково пояснювати основний зміст питань онтології та гносеології; застосовувати отримані знання з онтології для вирішення питань гносеології, при вирішенні дидактичних завдань з тем розділу, у творчій діяльності, свідомо проникати в сутність явищ та процесів реального світу; творчо підходити до вирішення професійних питань.

4. Тематичний план дисципліни

Змістовий модуль 1. Онтологія, гносеологія. Філософія людини і суспільства

Тема 1. 1. Філософія і світогляд

1. Поняття світогляду, його суспільно-історичний характер. Типи світогляду
2. Філософія як теоретична основа світогляду
3. Структура філософії

4. Функції філософії

Тема 1.2. Проблема буття у філософії

1. Буття як основна онтологічна категорія. Буття і небуття
2. Форми буття.
3. Поняття субстанції. Монізм та дуалізм
4. Поняття матерії. Форми існування матерії
5. Рух, простір, час

Тема 1.3. Проблема свідомості у філософії

1. Філософські концепції свідомості
2. Психофізична проблема
3. Соціально-історичний характер свідомості
4. Структура свідомості

Тема 1.4. Сутність пізнання. Основні форми і методи пізнання

1. Сутність пізнання. Пізнаваність світу
2. Об'єкт і суб'єкт пізнання
3. Форми пізнання. Чуттєве і раціональне у пізнанні
4. Наукове пізнання. Методи наукового пізнання
5. Істина як гносеологічна категорія

Тема 1.5. Антропологічний вимір філософії

1. Місце людини у філософії
2. Проблема людської сутності. Сутність і екзистенція
3. Біологічне і соціальне в людині
4. Походження і призначення людини

Тема 1.6. Суспільство як об'єкт філософського аналізу

1. Основні філософські концепції суспільства
2. Суспільство як система. Соціальні відношення, функції, інститути, спільноти
3. Проблема соціальних закономірностей
4. Розвиток суспільства. Проблема історичного прогресу
5. Суспільна свідомість, її структура

Змістовий модуль 2. Історія філософії. Сучасна світова філософія

Тема 2.1. Філософська думка Стародавнього Світу

1. Філософія Стародавньої Індії
2. Філософія Стародавнього Китаю
3. Досократична філософія
4. Класична доба античної філософії (Сократ, Платон, Аристотель)
5. Елліністична та давньоримська філософія

Тема 2.2. Європейська філософія XVII-XVIII ст.

1. Раціоналізм XVII ст.
2. Емпіризм XVII-XVIII ст.
3. Матеріалізм XVIII ст.
4. Філософські ідеї Просвітництва XVIII ст.

Тема 2.3. Німецька класична філософія

1. Теорія пізнання і моральна філософія Канта
2. Абсолютний ідеалізм Гегеля
3. Антропологічний матеріалізм Фейєрбаха

Тема 2.4. Виникнення і розвиток філософської думки в Україні

1. Філософські ідеї в культурі Київської Русі
2. Філософська думка України XIV – XVI ст.
3. Філософія у Києво-Могилянській академії XVII-XVIII ст.
4. Філософія Григорія Сковороди
5. Філософія у першій половині XIX ст. Кирило-Мефодіївське братство. Світогляд Т.Г.Шевченка, П.Куліша, М.Костомарова.
6. Академічна філософія в Україні XIX ст. Філософія Памфіла Юркевича
7. Світогляд М.Драгоманова. Суспільно-політичні погляди І.Франка і Лесі Українки
8. Філософія в Україні XX ст. Філософія в українській діаспорі

Тема 2.5. Основні течії і напрями світової філософії XIX-XX ст.

1. Особливості сучасної філософії
2. Позитивізм, неопозитивізм, постпозитивізм
3. Екзистенціалізм
4. Фройдизм і неофройдизм
5. Прагматизм
6. Релігійна філософія у XX ст.
7. Марксизм. Неомарксизм
8. Герменевтика
9. Соціально-філософські теорії XX ст.

5. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Онтологія, гносеологія. Філософія людини і суспільства												
Тема 1. Філософія і світогляд	8	2	1			5	9	1	1			7
Тема 2. Проблема буття у філософії	8	2	1			5	9	1	1			7
Тема 3. Проблема свідомості у філософії	8	2	1			5	8	1				7
Тема 4. Сутність пізнання. Основні форми і методи пізнання	8	2	1			5	7					7
Тема 5. Антропологічний вимір філософії	6.5	1	0.5			5	8	1				7
Тема 6. Суспільство як об'єкт філософського аналізу	6.5	1	0.5			5	7					7
Разом за змістовим модулем 1	45	10	5			30	48	4	2			42
Змістовий модуль 2. Історія філософії. Сучасна світова філософія												
Тема 1. Філософська думка Стародавнього світу	9	2	1			6	7	1				7
Тема 2. Європейська філософія XVII-XVIII ст.	9	2	1			6	7					7
Тема 3. Німецька класична філософія	9	2	1			6	9	1	1			7
Тема 4. Виникнення і розвиток філософської думки в Україні	9	2	1			6	9	1	1			7
Тема 5. Основні течії і напрями світової філософії XIX-XX ст.	9	2	1			6	9	1				8
Разом за змістовим модулем 2	45	10	5			30	42	4	2			36
Усього годин	90	20	10			60	90	8	4			78

6. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна	Заочна
1	Філософія і світогляд	1	1
2	Проблема буття у філософії	1	1
3	Проблема свідомості у філософії	1	
4	Сутність пізнання. Основні форми і методи пізнання	1	
5	Антропологічний вимір філософії	1	
6	Суспільство як об'єкт філософського аналізу	1	
7	Філософська думка Стародавнього світу	1	
8	Європейська філософія XVII-XVIII ст.	0.5	
9	Німецька класична філософія	1	1
10	Виникнення і розвиток філософської думки в Україні	0.5	1
11	Основні течії і напрями світової філософії XIX-XX ст.	1	
	Всього	10	4

7. Теми для самостійної роботи

. № з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна	Заочна
1	Філософія і світогляд	5	7
2	Проблема буття у філософії	5	7
3	Проблема свідомості у філософії	5	7
4	Сутність пізнання. Основні форми і методи пізнання	5	7
5	Антропологічний вимір філософії	5	7
6	Суспільство як об'єкт філософського аналізу	5	7
7	Філософська думка Стародавнього світу	6	7
8	Європейська філософія XVII-XVIII ст.	6	7
9	Німецька класична філософія	6	7
10	Виникнення і розвиток філософської думки в Україні	6	7
11	Основні течії і напрями світової філософії XIX-XX ст.	6	8
	Разом	60	78

8. Перелік індивідуальних навчально-дослідних завдань

Тема: «Філософська думка в Україні»

Форма заняття: семінарське.

Мета заняття: виробити цілісне уявлення про розвиток філософської думки України, зрозуміти особливості становлення української філософії, засвоїти зміст основних філософських праць українських мислителів з давніх часів до наших днів.

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

1. Українська філософія – органічна складова української духовної культури:
  - феномен філософської думки в Україні;
  - риси національного характеру і основні риси української філософії;
  - основні етапи періодизації української філософії і їх проблематика.
2. Філософські ідеї в культурі Київської Русі XI-XIII століть:
  - проблематика і спрямованість філософської думки «Княжої доби»;
  - філософські ідеї в перших пам'ятках давньоруської культури («Повість давніх літ», «Слово про закон і благодать» та ін.).
3. Філософія періоду Відродження в Україні:
  - духовні, культурні зв'язки доби Відродження. Гуманістичні ідеї на українському ґрунті;
  - український гуманіст Юрій Дрогобич, його погляди на світ, людину, природу;
  - творчість С.Оріховського-Роксолана;
  - Острозька академія – український навчальний заклад, зорієнтований на європейську систему навчання;
  - Полеміст І.Вишенський і його внесок у розвиток української культури і філософії; проблема «Бог-людина»; погляд І.Вишенського на людину.
4. Києво-Могилянська академія, її просвітницький характер:
  - характер філософських ідей викладачів Києво-Могилянської академії: натурфілософські концепції, І.Гізель – позиція деїзму; Ф.Прокопович – переосмислення розуміння Бога, вчення про матерію;- уявлення про людину та її моральний світ; суспільно-політичні погляди;
5. Філософія Г.Сковороди:
  - філософська система Г.Сковороди; вчення про три світи і дві натури;
  - кордоцентризм; суть духовного самопізнання за Г.Сковородою;
  - етико-гуманістична проблематика Г.Сковороди; принцип «спорідненої» (сродної) праці, що визначає сенс людського буття, принцип “нерівної рівності”.
6. Романтизм як філософська концепція світобачення та його особливості в Україні:
  - особливість і проблематика українського романтизму;
  - ідея України у філософському світогляді П.Куліша; «україноцентризм» філософського мислення П.Куліша.
7. Професійно-академічна філософія в Україні XIX-XXст.:
  - раціоналістична філософія П.Лодія;
  - призначення філософії за Лодієм;
  - філософські ідеї П.Юркевича, його «філософія серця».
8. Суспільно-політичні та філософські погляди І.Франка, В.Липинського, Д.Донцова.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ ПОЗААУДИТОРНОЇ РОБОТИ

Завдання 1. За допомогою словника дайте визначення поняттям: антеїзм, кордоцентризм, аскетизм, індивідуалізм, сродна праця, нація, націоналізм,

національна ідея, елітаризм, егалітаризм, прогрес, український романтизм, україноцентризм, народництво, космополітизм, соціалізм.

Завдання 2. Прокоментуйте вислови Г.Сковороди:

- «Що може бути шкідливіше, ніж людина, яка має знання найскладніших наук, але без доброго серця? Вона всі свої знання застосує на зло»;

- «Світ ловив мене, але не спіймав». Який основоположний принцип мислення він ілюструє?

Завдання 3. Робота з першоджерелом.

Використовуючи працю П. Юркевича «Серце і його значення у духовному житті людини», з'ясуйте:

- значення серця у житті, пізнанні і діяльності людини;
- в чому вибачите спільність вчення про серце у філософії Г.Сковороди та П.Юркевича;
- в чому виявився гуманізм П.Юркевича;
- яке місце відводить Памфіл Юркевич серцю у житті людини. Як називається така позиція?

9. Методичне забезпечення

1. Теми контрольних робіт і методичні поради до написання контрольних робіт (для заочників).

10. Інформаційне забезпечення

<http://philsci.univ.kiev.ua/> Сайт кафедри філософії та методології науки КНУ.

<http://ihtik.lib.ru/index.html> Електронна бібліотека Іхтіка.

<http://www.i-u.ru/> Російський гуманітарний інтернет-університет.

http://rw.web.ur.ru/ph_main.html Словник термінів по філософії

<http://www.uct.kiev.ua/~sofi/> Центр практичної філософії.

<http://www.synergetics.org.ua/> Українське синергетичне товариство.

<http://elenakosilova.narod.ru/1.html> Підбірка посилань на філософські сайти і бібліотеки.

11. Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів

Методи навчання

Методом навчання називають спосіб впорядкованої взаємозалежної діяльності викладача та студентів, діяльності, спрямованої на вирішення завдань освіти, виховання і розвитку в процесі навчання.

Методи навчання є одним з найважливіших компонентів навчального процесу. Без відповідних методів діяльності неможливо реалізувати цілі та завдання навчання, досягти засвоєння студентами певного змісту навчального матеріалу.

В процесі вивчення дисципліни використовуються наступні методи навчання:

1) методи організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності:

За джерелами передачі і сприйняття навчальної діяльності	За логікою передачі і сприйняття інформації	За ступенем самостійності мислення	За ступенем управління навчальною роботою
--	---	------------------------------------	---

Словесні	Індуктивні	Репродуктивні	Під керівництвом викладача
Наочні	Дедуктивні	Проблемно-пошукові	Самостійна робота студентів
Практичні			

2) методи стимулювання і мотивації навчальної діяльності:

Методи стимулювання інтересу до навчання	Методи стимулювання відповідальності
Організаційно-діяльнісні ігри	Переконання в значущості навчання
Навчальні дискусії	Пред'явлення вимог
Створення емоційно-моральних ситуацій	Заохочення й покарання

Кредитно-модульна система - це модель організації навчального процесу, яка ґрунтується на модульній технології навчання та кредитній (в залікових одиницях) організації навчального процесу. Кредитно-модульна система має за мету *поставити студента перед необхідністю регулярної навчальної роботи протягом усього семестру*.

Навчальний модуль - це логічно завершена, відносно самостійна, цілісна частина навчального курсу, яка завершується відповідною формою рейтингового контролю.

Рейтинг (рейтингова оцінка) –це кількісна оцінка досягнень студента за багатобальною шкалою в процесі виконання ним заздалегідь визначених навчальних завдань.

Рейтингова система оцінювання - це система визначення якості виконаної студентом усіх видів аудиторної та самостійної навчальної роботи та рівня набутих ним знань та вмінь шляхом оцінювання в балах результатів цієї роботи під час поточного, модульного (проміжного) та семестрового (підсумкового) контролю, з наступним переведенням оцінки в балах у оцінки за національною шкалою та шкалою ECTS.

Підсумкова семестрова модульна рейтингова оцінка визначається (в балах та за національною шкалою) як сума підсумкових модульних рейтингових оцінок.

Залікова рейтингова оцінка визначається (в балах та за національною шкалою) за результатами виконання заходів підсумкового контролю (тестових завдань або теоретичних запитань).

Підсумкова семестрова рейтингова оцінка визначається як сума підсумкової семестрової модульної та залікової (при диференційованому заліку) рейтингових оцінок (в балах, за національною шкалою та за шкалою ECTS).

Сума рейтингових оцінок за окремі види навчальної роботи, становить поточну модульну рейтингову оцінку. Якщо студент успішно (з позитивними за національною шкалою оцінками) виконав передбачені в даному модулі **всі види** навчальної роботи, то він допускається до модульного контролю. Модульний контроль здійснюється шляхом виконання студентом модульної контрольної роботи або тестового завдання.

Сума поточної та контрольної модульної рейтингових оцінок становить підсумкову модульну рейтингову оцінку. Модуль зараховується студенту, якщо він під час

модульного контролю отримав позитивну контрольну модульну рейтингову оцінку та позитивну підсумкову модульну рейтингову оцінку.

Якщо студент не виконував або виконував навчальну роботу протягом семестру з порушенням встановлених термінів і не отримав (отримав мало) додаткових балів, то його підсумкова модульна рейтингова оцінка може бути недостатньою для зарахування. У цьому випадку студент повинен виконати комплексне тестове залікове завдання в письмовій формі, яке буде містити питання з "Переліку питань до модуля" і виконати його з достатньою позитивною оцінкою. При цьому усі отримані раніше бали не враховуються. Для зарахування студенту курсу він повинен отримати оцінку не менше ніж **E** (60 балів).

У випадку отримання незадовільної контрольної модульної рейтингової оцінки студент повинен повторно пройти модульний контроль в установленому порядку.

Сума підсумкових модульних рейтингових оцінок у балах становить підсумкову семестрову рейтингову оцінку, яка переходить у оцінку за національною шкалою та шкалою ECTS.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

12. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ

Поточне тестування та самостійна робота											Підсумковий тест (екзамен)	Сума
Змістовий модуль 1						Змістовий модуль 2						100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T1	T2	T3	T4	T5		
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	10	40	100

T1, T2 ... T6 – теми змістових модулів

9. Рекомендована література

Базова

1. Філософія: Навчальний посібник. За ред. І.Ф.Надольного – Вид. 3-тє. – К.: Вікар, 2002. – 516с
2. Бичко А.К., Бичко І.В., Табачковський В.Г..Історія філософії: Підручник. – К. : Либідь, 2001. – 406с.
3. Бичко І. В., Бойченко І. В., Табачковський В. Г., Бойченко М. І., Бузький М. П.Філософія: Підручник.. – 2. вид. – К.: Либідь, 2002. – 408с.
4. Ярошовець В. І., Бичко І. В., Бугров В. А., Горський В. С., Лях В. В.Історія філософії: Підручник. – К.: Видавець ПАРАПАН, 2002. – 774с.
5. Філософія: Підручник для вузів. За ред. В.Г.Кременя та М.І.Горлача. – Х.: Прапор, 2004. – 640с.
6. Історія філософії: Підручник для вищої школи. За ред. В.Г.Кременя. – Х.: Прапор, 2003. – 768 с.
7. Філософський енциклопедичний словник / НАН України; Інститут філософії ім. Г.С.Сковороди / В.І. Шинкарук (голова редкол.). – К.: Абрис, 2002. - 742с.

Допоміжна

1. Ортега-и-ГассетЧтотакоефилософия. – М., 1991.
2. Рикер П. Человеккак предмет философии // Вопросыфилософии. – 1989. – №2. _ С.41-50.
3. Кессиди Ф.Х. Миф и егоотношение к познанию, религии и художественномутворчеству. – М., 1972.
4. Мамардашвили М.К.Необходимостьсебя: Введение в философию. – М.: Лабиринт, 1996. – 432с.
5. Мамардашвили М.К. Как я понимаюфилософию. – М., 1989.
6. ДоброхотоваА.Л. Категориябытия в классическойзападноевропейскойфилософии. – М., 1986
7. Мир философии. – М., 1991.
8. Хайдеггер М. Время и бытие. – М., 1993
9. Гартман Н. Старая и новаяонтология // Историко-философскийежегодник. М., 1988.
10. Дубровский В.К. Концепциипространства и времени. Физический и философскийаспекты. - М.: Наука, 1991.
11. Дубровский Д.И. Информация, сознание, мозг. – М., 1980.
12. Леонтьев А.И. Деятельность, сознание, личность. – М., 1975.
13. Спиркин А.Г. Сознание и самосознание. – М., 1972.
14. Кон И.С. В поискахсебя. – М., 1984.
15. Рассел Б. Человеческоепознание, его сфера и границы. – К.: Ника-Центр, 2001.
16. Возможности и границыпознания. – М., 1995.
17. Полани М. Личностноезнание. – М., 1985.
18. Заблуждающийсяразум? – М., 1990.
19. Копнин П.В. Гносеологические и логическиеосновы науки. – м., - 1974.
20. Уайтхед А. Избранныеработы по философии. – М., 1990.